

لزوم بکارگیری استانداردهای GS1 در بنادر و گمرک‌های کشور

دکتر پرویز فتاحی، عضو هیات علمی موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی

حمل و نقل دریایی به دلیل ماهیت بین‌المللی آن در حال حاضر بیش از ۹۰ درصد جابه‌جایی تجارت جهانی کالا را در بر گرفته است و سایر شیوه‌های حمل و نقل از جمله جاده‌ای، ریلی و هوایی تنها سهمی ۱۰ درصدی از دنیای حمل و نقل دارند. سالانه بیش از ۸,۴ میلیارد تن انواع کالا از طریق دریا و توسط خطوط کشتیرانی حمل می‌شوند و این میزان نسبت به سه دهه قبل، نزدیک به ۵,۵ برابر شده است. این آمار حاکی از افزایش فزاینده تجارت جهانی کالا و نقش حمل و نقل دریایی در آن است که در این میان، بنادر نقش کلیدی را ایفا می‌کنند. در کشور ما حدود ۹۰ درصد از صادرات و واردات کالا از بنادر و اسکله‌های بازرگانی و پایانه‌های دریایی کشور صورت می‌گیرد.

در هر بندری مجموعه‌ای فرایندها برای امر صادرات و واردات صورت می‌پذیرد. برخی از این فرایندها زائد بوده و یا با هزینه و اتلاف وقت برای صادرکنندگان و واردکنندگان همراه می‌باشد. بسیاری از کشورها برای تسهیل در امر تجارت تلاش نموده‌اند تا زمان و هزینه این فرایندها را به حداقل ممکن برسانند. در این خصوص شاخص تجارت فرامرزی که توسط بانک جهانی منتشر می‌گردد، می‌تواند نمایه‌ای برای وضعیت هزینه‌ها و زمان تلف شده در فرایندهای صادرات و واردات باشد. در محاسبه این شاخص مولفه‌هایی از قبیل تعداد مجوزهای لازم، زمان و هزینه لازم برای صادرات/ واردات، زمان لازم برای بررسی مدارک ورود و صدور کالا و زمان و هزینه معطلی کالاها در مرز در نظر گرفته می‌شود. رتبه ایران در شاخص تجارت فرامرزی در سال ۲۰۱۵ از بین ۱۸۹ کشور ۱۴۸ و در سال ۲۰۱۶ نیز رتبه ایران با ۱۸ پله نزول مواجه شده است و این نشان‌دهنده آن است که تجارت با ایران دشوارتر شده است.

در محاسبه این شاخص در سال ۲۰۱۶ مشخص شده است که زمان مورد نیاز برای صادرات یک کالا در ایران ۳۰۸ ساعت و هزینه لازم برای طی این فرآیند در مجموع ۱۲۶۶ دلار است و در بخش واردات، در مجموع زمان مورد نیاز برای واردات یک کالا در ایران ۴۸۵ ساعت و هزینه لازم برای طی این فرآیند ۱۴۵۷ دلار است.

مطالب فوق اهمیت توجه به بنادر و مرزها و فرایندهای صادراتی و وارداتی را نشان می‌دهد. با توجه به اینکه موضوع تشخیص و بازرسی کالاها، ارزیابی و تعیین تعرفه، تنظیم و تبادل اسناد حمل و ردیابی محموله‌ها از اهمیت بالایی در فرایندهای گمرکی و بنادر برخوردار است، بخش قابل توجهی از زمان و هزینه شاخص فوق مربوط به این فرایندها می‌باشد.

براساس گزارش FDA در سال ۲۰۱۱ در ایالات متحده، تعداد محموله‌های جابه‌جاشده از ۳۰۰ بندر این کشور به ۲۴ میلیون رسیده است. امروز، فرآیند بازرسی در مرزهای بین‌المللی وقت‌گیر و پرهزینه است، و بیشتر به صورت دستی توسط کاربر انجام می‌گردد. با استانداردها و طبقه‌بندی‌های جهانی موجود، برای دولت‌ها موضوعی دشوار و چالشی است که به سرعت و سادگی بتوانند خطرات ایمنی ناشی از محموله‌های همراه محصول را شناسایی و صادرات و واردات کالاها را با ایمنی و هزینه موثر انجام دهند.

برای مثال، در سال ۲۰۱۰، ادوات اسباب‌بازی و بازی در بیش از ۸۵۰،۰۰۰ خط ورودی با ارزش اعلام شده ۱۴،۵ میلیارد دلار به ایالات متحده وارد شده است. هنگامی که یک محموله به مدخل یک بندر می‌رسد، کمیسیون ایمنی محصولات مصرفی (CPSC) بررسی اسناد و مدارک لازم برای ارزیابی ایمنی محصول، و اتخاذ تصمیم برای نگهداری، توقیف و یا ترخیص کالا را انجام می‌دهد. رویت‌پذیری در خصوص محموله‌ها محدود است، و با افزایش روزافزون محصولات و بازرسی، ریسک ابتلا به خطا نیز افزایش یافته است.

سایر صنایع نیز با چالش‌های مشابهی روبرو هستند. صنعت گل بریده شده در طبقه کالای فاسدشدنی قرار می‌گیرد. در سال ۲۰۱۰، شاخه گل بریده، متشکل از بیش از هشت میلیارد شاخه گل و به ارزش بیش از ۱،۳ میلیارد دلار، در ۱۲۷۰۴۲ مدخل به ایالات متحده وارد شده است. تا سال ۲۰۱۰، طبقه H.S گونه‌های متعددی از گل‌ها را با هم زیر یک کد واحد در نظر می‌گرفت و تا آن زمان حتی کدهای طبقه بندی مکفی برای شناختن انواع شاخه‌های مختلف گل بریده در سیستم گمرکی جهان وجود نداشت.

نگهداری و توقیف اشتباهی محموله در بندر هزینه‌های بسیاری علی‌الخصوص برای کالاهای فاسدشدنی و فروش فصلی دارد. از طرف دیگر نگرانی بیشتری برای محموله‌ای که دارای ریسک هستند و ممکن است به اشتباه ترخیص شوند و خطر را به جامعه منتقل نمایند، وجود دارد. که می‌تواند امنیت شهروندان در سراسر جهان را به خطر اندازد.

صادرات هم با چنین خطراتی مواجه است. ترکیب و میزان صادرات صنایع گوشت و مرغ آمریکا نشان می‌دهد که این صنعت یک کسب و کار گسترده است که در سال ۲۰۱۰، تعداد ۲۳۶۰۰۰ فقره گواهی صادرات توسط خدمات بازرسی و ایمنی مواد غذایی (FSIS) تأیید شد. قبل از آن در سال ۲۰۰۸، محموله‌های گوشت یکی از شرکای تجاری آمریکا دچار مشکل شده بود و در اثر آن صادرات

محموله های گوشت آمریکا محدود شد و ضربه قابل توجهی به صنعت گوشت ایالات متحده وارد گردید.

در جهت رفع این مشکلات، استفاده از استانداردهای تجارت الکترونیک به عنوان بخشی از یک استراتژی دقیق فناوری اطلاعات می تواند رویت پذیری محصول در سراسر مرزهای بین المللی را بهبود بخشد، امنیت مصرف کننده را تضمین و صرفه جویی در هزینه برای دولت و صنعت بوجود آورد. در این زمینه یکی از بهترین زیرساخت ها و تجربه های جهانی توسط GS1 ارائه شده است. سازمان جهانی GS1 یک سازمان بین المللی پیشگام در زمینه طراحی، توسعه و اجرای استانداردهای شناسایی کالا، ضبط خودکار داده ها و تبادل الکترونیکی آنها است. این سازمان گستره وسیعی از خدمات و راهکارهای اجرایی را برای بهبود کارایی و شفاف سازی زنجیره های تأمین و تقاضا در سطح جهانی و بخش های مختلف صنعتی و تجاری ارائه می دهد. GS1 با ایجاد ویژگی ردیابی کالای در دست مشتری تا نقطه مبدا، می تواند اثربخشی بالایی را در طول زنجیره تأمین ایجاد نماید.

در این زمینه، واردکنندگان و دولت ها می توانند از طریق ایجاد یک زبان مشترک بین المللی برای گروه بندی و تشخیص محصولات به کمک استانداردهای جهانی مانند GS1 برای بهبود رصد و رویت پذیری محصول و سرعت بخشیدن به زنجیره تأمین کمک بگیرند. شماره جهانی اقلام تجاری یا GTIN را می توان در هر زمان ممکن برای شناسایی محصولات ورودی و مالک نام تجاری و مدل آن استفاده نمود. استاندارد GS1 اجازه می دهد تا ناظرین بتوانند استفاده مجددی از اطلاعات ثبت شده و مدل آن داشته باشد (چیزی که با کد H.S به تنهایی ممکن نیست) و دولت ها و مأمورین را به دقت بیشتر در خصوص محصولات و میزان خطر آنها مطلع می سازد. دولت ها می توانند داده های محصول موجود جهانی را از کاتالوگ تجارت الکترونیک که با استانداردهای شبکه هماهنگ سازی جهانی داده ها (GSDN) مطابقت دارد دانلود نمایند. با GTIN محصولات می توان اطلاعات معتبری از محصول که توسط صاحب نام تجاری منتشر شده است را دریافت نمود که به تصمیم گیری آگاهانه در مورد محصولات در معرض خطر کمک می نماید. استانداردهای GS1 در حال حاضر توسط صدها هزار کسب و کار در سراسر جهان استفاده می شود و از طریق، مدیریت موجودی، نقاط فروش و دیگر سیستم های جامع برنامه ریزی منابع سازمانی (ERP) پشتیبانی می شود.

در آمریکا از جولای ۲۰۱۰ تا سپتامبر ۲۰۱۱، پایلوت هایی شامل صنایع اسباب بازی و بازی، گل بریده شده، و گوشت و مرغ برای ارزیابی نتایج بکارگیری GS1 در بندرها و مرزها انتخاب گردید. نتایج نشان داد که استفاده از GTIN همراه با کدهای طبقه بندی جهانی محصول (GPC) می تواند هزینه

بررسی‌های محصول را تا ۸۰٪ در سال اول کاهش دهد. نتایج پایلوت ادوات اسباب‌بازی و بازی مشخص کرد که نرخ بازگشت سرمایه در حدود ۸ دلار به ۱ دلار بوده است و استفاده از کدهای GPC می‌تواند زمان مورد نیاز برای بازرسی محموله گل را تا ۵۰٪ کاهش دهد. در صورت اتصال سراسری و جهانی، کاتالوگ استاندارد محصول می‌تواند برای مدیریت واردات محصولات پیچیده نیز مورد استفاده قرار گیرد. صادرکننده‌ها می‌توانند ۶،۶ میلیون دلار در طول پنج سال اول صرفه‌جویی کنند. پایلوت گوشت و مرغ نیز گزارش داد که نرخ بازگشت سرمایه در حدود ۵ دلار به ۱ دلار بوده است.

نتایج موفق دیگری نیز از پیاده‌سازی استاندارد GS1 در بند کلنگ مالزی، بندر روتردام هلند و بنادر سنگاپور قابل ذکر است. اکثر تجربه‌های موفق جهانی از بکارگیری استانداردهای GS1 در بنادر و گمرکات حاکی از تسهیل فرایندهای صادرات و واردات، کاهش قابل توجه زمان معطلی کالا در بنادر و گمرکات، کاهش هزینه‌های واردات و صادرات، افزایش صحت و کیفیت بازرسی‌های دولتی همراه با کاهش زمان آن و بهبود خدمات به مشتریان بوده است. با توجه به رتبه پایین تجارت فرامرزی در کشور ما و همچنین زمان قابل توجه توقف و معطلی کالاها در بنادر و گمرکات کشور بکارگیری استانداردهای زنجیره تامین از قبیل استاندارد موفق جهانی GS1 در بنادر و گمرک‌های ایران ضروری به نظر می‌رسد. تاکنون این استاندارد در بنادر و گمرک ایران پیاده نشده است. پیاده‌سازی موفق آن نیاز به طراحی یک سیستم موفق زنجیره تامین در گمرک‌ها و بنادر دارد. این سیستم را می‌توان به گونه‌ای طراحی نمود که ضمن دستیابی به اهدافی از قبیل تسهیل و تسریع در تجارت و کاهش هزینه‌های آن، سطح امنیت در گمرک و بنادر نیز افزایش یافته و اهداف بازرسی و شفافیت در بنادر و گمرک‌ها نیز محقق گردد. مرکز ملی شماره‌گذاری کالا و خدمات ایران نماینده GS1 در ایران است که وظیفه صدور شناسه‌های GS1 را برعهده دارد. سازمان بنادر و دریانوردی و گمرک ایران می‌توانند ضمن هماهنگی با این مرکز اقدام به طراحی سیستمی برای رویت‌پذیری و شناسایی کالاها، مکان‌ها و تجهیزات در گمرک نموده و کلیه تراکنش‌ها و تبادلات را تحت کنترل درآورند و از مزایای متعدد استاندارد GS1 بهره‌مند شده و خدمات خود را به تجار، بازرگانان و دستگاه‌های دولتی و نظارتی افزایش دهند.